

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ім. М. І. ПИРОГОВА

Кафедра філософії та суспільних наук

ФІЛОСОФІЯ В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ТА
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСАХ

ФІЛОСОФІЯ В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ТА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСАХ

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ
У ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ

друкарня-видавництво
ТВОРИ
творюємо разом

ISBN 978-617-552-740-5

9 786175 527405
www.tvoru.com.ua

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ІМ. М.І. ПИРОГОВА

Кафедра філософії та суспільних наук

**ФІЛОСОФІЯ
В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ
ТА
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ
ДИСКУРСАХ**

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

**V ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

21-22 листопада 2024 року

**Вінниця
ТВОРИ
2024**

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (протокол № 4 від 27.12. 2024).

Матеріали подані в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен, посилань, за грамотність, літературний стиль та інші відомості. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи не повертаються. Організатори конференції та члени редколегії не завжди поділяють думки учасників (авторів).

Ф 56 **Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах.** Матеріали доповідей та виступів V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 21-22 листопада 2024 року. Вінниця : ТВОРИ, 2024. 204 с.

ISBN 978-617-552-740-5

Збірник містить матеріали доповідей та виступів учасників V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю **«Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах»**, яка відбулась у Вінницькому національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова 21-22 листопада 2024 року з нагоди святкування Міжнародного дня філософії. У поданих матеріалах висвітлюється широке коло актуальних проблем розвитку філософських дисциплін від минулих часів до сучасних. Збірник адресовано науковцям, працівникам закладів вищої та середньої освіти, аспірантам, магістрантам, студентам та всім, хто цікавиться філософією й гуманітарними дисциплінами.

УДК: 1(091):004.83

© ВНМУ ім. М.І. Пирогова, 2024

© Кафедра філософії та суспільних наук, 2024

© Колектив авторів, 2024

© ТОВ «ТВОРИ», 2024

ISBN 978-617-552-740-5

Ратушняк І. І.,
ст. викладач кафедри філософії та суспільних наук
Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова
м. Вінниця, Україна
Сафарова Г. М.,
старший науковий співробітник науково-дослідного відділу
наукового центру Повітряних Сил
Харківського національного університету Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба
м. Харків, Україна

СПОГАДИ В. ДЕМЧУКА ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ «САНІТАРНОЇ МІЖНАРОДНОЇ МІСІЇ ДЛЯ ПОБОРЕННЯ ПОШЕСТЕЙ» НА ПОДІЛЛІ І ПОДНІСТРОВ'І У ЛИСТОПАДІ – ГРУДНІ 1919 Р.

Дослідження подій Української революції також передбачає вивчення персоналій її учасників. Зокрема, важливим є залучення мемуарної спадщини представників духовенства Греко-Католицької Церкви (ГКЦ), що на відміну від військовиків і політиків загальноукраїнського масштабу, залишається менш відомою. До прикладів такої належать спогади священика ГКЦ і капелана Української Галицької Армії (УГА) Володимира Павловича Демчука (1891-1971).

Мета повідомлення – привернути увагу до спогадів В. Демчука про діяльність «Міжнародної санітарної місії для поборення пошестей» на Поділлі і Подністров'ї у листопаді – грудні 1919 р.

Греко-католицький священик, лікар, капелан УГА Володимир Демчук (1891-1971) народився у сім'ї ремісника в м. Тернопіль. Навчався на медичному факультеті Краківського університету. Навчання не закінчив. Переїхав до м. Перемишля, закінчив греко-католицьку духовну семінарію. 30 вересня 1917 р. разом із Й. Сліпим був висвячений у сан митрополитом А. Шептицьким. У 1917-1919 рр. – виконував богослужбову діяльність у с. Вигнанка поблизу Львова. З початком польсько-української війни у січні 1919 р. вступив добровольцем до УГА. Був зарахований до 10-ї Янівської бригади 1-го корпусу, де виконував обов'язки капелана [1]. Брав участь у Вовчухівській і Чортківській операціях УГА [3]. Маючи авторитет серед вояків розгорнув масштабну діяльність, спрямовану на патріотичне виховання і піднесення морально-бойового духу вояків та командирів [5, с. 90]. Згадку про Демчука знаходимо у спогадах іншого капелана І. Лебедовича та медсестри Марії Янів: « Як лише прийшли відділи УГА до Вигнанки зайняти позиції до наступу на Львів, отець Демчук зараз же зголосився в коменданта частини, щоб сповняти обов'язки Духовника при частині. Від тоді я все бачила о. Душпастиря серед війська на найбільше висуних позиціях проти ворога. Наша частина мала перших убитих при

наступі на двірці (вокзал) в Брюховичах. Ще до нині чую слова о. Демчука на похороні, котрий відбувся під градом ворожих куль: « ми не дамо прадідної землі, бо вона зрошена кров'ю наших синів». Після того ще довго бачила я о[тця] Духовного з хрестом в руках, все між стрільцями на фронті» [8, с. 89.] Наголосимо, що священники у військових формуваннях УГА мали привілеї на рівні старшин. Було запроваджено два ступені найменувань – польовий духівник і преподобник, останній мав декілька рангів [9, с. 91]. 16 липня 1919 р. після переходу УГА за р. Збруч В. Демчук брав участь у поході на Київ (серпень 1919 р.), а після у відході на Поділля (Вінниччину). Осінь-зима 1919 р. була часом випробувань для Демчука де він, як і тисячі військовиків, захворів на тиф. Несподівано рано почалися холоди, й українські війська (УГА і Дієва армія УНР) були оточені з трьох боків польською, Червоною та Білою арміями, опинилися в «трикутнику смерті» [7, с. 252-274]. Особливо в скрутному становищі опинилися УГА, яка втратила майже 90 % свого складу. Лише у Вінниці, Жмеринці, Хмільнику, Літині, Немирові в лікарнях перебувало понад 10 тис. хворих вояків. У самій Вінниці в грудні було 3 тис. галичан, з яких більшість померла [4, с. 180]. Питання масовості ураження епідемією тифу саме підрозділів УГА, викликало певні міркування у дослідників, з'явилася версія навіть про штучне походження захворювання (методом бактеріологічної війни) [6, с. 101]. Тому, коли 15 листопада 1919 р. потяг благодійної лікарняної місії прибув до Вінниці (країни Антанти, орієнтуючись на Добармію А. Денікіна, заборонили місії Міжнародного Червоного Хреста постачати допомогу військовим частинам УГА і УНР, тому лише після сепаратної домовленості між УГА та Добармією 6 листопада 1919 р. потяг з допомогою перетнув румунський кордон), лікарям вдалося врятувати життя В. Демчука. Згодом, він вже як колишній студент-медик, сам став допомагати лікувати хворих військовиків вступивши до складу місії, про що він сам згадує у спогадах, які опубліковані у 1939 р. у «Літописі Червоної Калини» під назвою «Санітарна місія для побороення пошестей на Україні»[2, с. 8-14]. Після військової кампанії та розпуску місії В. Демчук повернувся на Східну Галичину, де продовжив свою духовну та просвітницьку роботу. Під час Другої світової війни, був старостою м. Городок (кол. назв. Грудек, Городок-Ягеллонський, тепер. м. у Львів. обл., вперше згад. У Галицько-Волин. літ. 1213 р.), за згоди митрополита А. Шептицького. У 1944 р. арештований спецслужбою НКВС і звинувачений за ст. 54-1а КК УССР (зрада батьківщини) та засуджений на 20 років виправних робіт та 5 років заслання до Казахської РСР (тепер Казахстан). У 1957 р. разом з родиною повернувся на Львівщину. Відійшов у вічність Володимир Павлович 8 лютого 1971р., похований на Янівському кладовищі м. Львова [1, 3].

Самі події, викладені у спогадах В. Демчука належать до маловідомих епізодів Української революції. Із метою надання можливості

широкому колу науковців використовувати їх у дослідженнях, вони подаються з деякими скороченнями, мовою оригіналу, зі збереженням особливостей авторського правопису.

«У найтяжчий час для Української Галицької Армії в 1919 р., коли то ворожі армії оточили її з усіх сторін, в чотирикутнику смерті, в околицях Винниці, навістив її Господь Бог ще одним ворогом і то найтяжчим – тифом. Сотками звозили санітарні поїзди та підводи х[в]орих стрільців у шпиталі в запілля («тил»), головню до Винниці та Жмеринки. Усі х[в]орі надіялися знайти тут поміч, та ждало їх тут розчарування, Брак відповідного приміщення, брак ліжок, білля (білизни), а головню конечних ліків був причиною, що не зважаючи на жертвенну працю нашого санітарного персоналу, невблагана смерть забирала більше жертв у шпиталях як на фронтах.

Всіх огорнув якийсь панічний страх. Чимало х[в]орих стрільців волило залишитися при частинах, на возах, як їти у шпиталь. Думали, що при частині скорше(швидше) знайдеться для них і ліків і харчу. Знали, що запаси санітарного матеріалу по шпиталях уже на вичерпанні, А наші лікарі...Ах ті лікарі, що все і всюди стояли мужньо на своїх позиціях, тепер самі здесятовані(замучені) тифом, ходили безраді по салях(залах) переповнених х[в]орими так як могли несли поміч. Що дня, що години розходилися телефонограми по усіх санітарних складницях(коморах) з просьбою присилати лікарів, та на них приходила все одно сумна відповідь: нема...А коли прийшла у шпиталь остання посилка з жахливою допискою Др.(лікаря) Ячика «остання від серця для серця», усіх огорнула панічна розпука(відчай). – Навіть такий все веселий, жертвенний правдивий батько для х[в]орих, старий Усус(український січовий стрілець в складі австро-угорської армії) Др.(лікар) Білосор мав в ту хвилину сльози в очах.

І в такий час, у половині листопада 1919 р., зі скорістю [б]лискавки розійшлася по наших шпиталях радісна [з]вістка, що з Відня через Румунію їде до нас на Україну Санітарна Місія з великим санітарним матеріалом, новими лікарями та шпитальним персоналом, - харчами. – У серця всіх вступила нова надія, нове завзяття – Коло 15 листопада [з]вістка сповнилася. На двірець(вокзал) у Вінниці заїхав очікуваний поїзд – що складався з 72 вантажних возів, повних всякого санітарного приладдя, ліжок, ліків. – Командантом(з фр. командир, начальник гарнізону фортеці, міста) Санітарної Місії для поборювання пошестей на Україні – так звучала її повна назва – був отаман Др.(лікар) К. Новак, бувший штабовий лікар австрійської маринарки(флоту), син священника. – З ними приїхало кількох лікарів, з яких деякі лишилися у Могилеві-(Подільському) над Дністром – та 10 сестер німецької народности і одна чешка – кухарка. З лікарів, крім Др.(лікаря) от[ця] Новака приїхали до Винниці Др.(лікар) Микола Сисак і якийсь старший лікар Грузин, що був у Відні в полоні, як

б(колишній) російський лікар підполковник. – Крім лікарів і сестер приїхали техніки до дезинфекторів, аптекар четар(взводний, прапорщик) Бургард, а з наших частин приділено до Сан[ітарної] Місії четаря Готліба – як рахункового чет[аря] Жерука – Жирука, Желізка, кількох стрільців, та мене як полевого духовника.

На приміщення для шпиталю С[анітарної] Місії назначила Нач[альна] Команда (вищий орган управління УГА) будинок жіночої гімназії (тепер школа-гімназія по вул. Соборна, 94.) на кінці головної вулиці. – До кількох днів шпиталь був готовий на прийняття х[в]орих. На 1 поверсі розставлено в сімох саях(залах) гарні пружинні ліжка, а на долині приміщено склад санітарного приладдя, кухню, лазничку та канцелярію. Зачалася праця - До тижня шпиталь наповнився х(в)орими, головні старшинами У.Г.А. між якими знайшовся незабаром і лікар Сан[ітарної] Місії д-р(лікар) Мик[ола] Сисак. – Х[в]орих було около 120 між ними дві жінки старшин та комендант корпусу генер[ал]-майор, командувач УГА, Осип) Микитка. – Лежав тут і пор[учник] (лейтенант) Л[ео́нтій] Максимонько, адют[ант] сан[ітарного] шефа, - та чимало інших.

Коли д-р(лікар) Новак лишився сам, бо цей лікар грузин, що приїхав з Відня, пішов до денікінців, а д-р(лікар) Сисак захворував на тиф, - я обняв(очолив) канцелярію та лабораторію з двома мікроскопами до просліджування (для дослідження) крові – а цілий тягар догляду хворих припав на от[ця] д-ра(лікаря) Новака та сестри. Нераз приходилося мені ховати епітрахиль(приналежність богослужбового облачення православного священника), а брати в руку стрикавку(шприц) для до інєкцій, чи апаратик до брання крові до аналізу, щоб дати можливість комендантові хвилину спочити, чи викурити фаячку(приладдя для куріння), яку він залюбки курих. А перед наш шпиталь заїздили раз-у-раз нові підводи по ліки, що їх аптекар че[тар] Бургард роздавав цілими скринями. І розгорілася нова боротьба з тифом – зашипіли нові дезинфектори, нові дезинфекційні кольони рушили на фронт в окопи, везучи з собою білля(білизну) та одіж(одяг). Смертність поміж стрільцями упала. За місяць діяльності Місії в її шпиталі померло лише двох старшин, а то поручн[ик] Домбчевський та булавний(найвище підстаршинське військове звання в УГА) Дума, - а число реконвалесцентів(тих хто одужав), що скоро приходили до здоров'я, зростало з дня на день. – Це саме діялося і по інших шпиталях. І певно не одну ще сотку стрільців було б урятувалося від смерті, якби не лиха доля, що казала нам в половині грудня того року звинути(згорнути) наш шпиталь та втікати на полудне (на південь) в Херсонщину.

Роздано багато санітарного матеріалу до частин і шпиталів, - хворих вислано залізницею до Одеси, реконвалесценти порозходились до частин, а персонал Місії з своїм комендантом др(лікарем) Новаком як самотнім лікарем, забираючи з собою лише хворого д-ра(лікаря) Сисака – в на

вечеря Різдва Христового після лат[инського] обряду виїхав з Винниці. З санітарного матеріалу забрали ми лише усі ліжка, коло 125, постіль, один мікроскоп, трохи білля(білизни), два дезінфектори і частину аптеки, головню операційне знаряддя, бандажі та ліки на піддержку серця, що були конечні(обов'язкові) в боротьбі з тифом. Грошей не мали ми жадних(жодних), а харчів ледви на пару тижнів. Так скінчила Місія перший етап своєї тяжкої праці в боротьбі з найтяжчим нашим ворогом – тифом.

У зимну, темну грудневу ніч покотився легким бігом наш поїзд на полудне(на південь) в сторону Жмеринки. Ми усі старшини Місії зібралися у вагоні коменданта д-ра(лікаря) Новака. Він лежав у верхнім одязі, в легкій зеленій краски куртці на долівці(підлозі) вагону, - а очі впили в стелю. Недопалена фаянсова(приладдя для куріння) лежала коло нього, а чоло поорала тяжка журба. За тих два чи три дні метушні наш командант змінився до непізнання. Схуд аж почорнів. Очі запалися. Ми злякалися. Може це тиф. Боже! А хто ж буде з нами, коли і той положиться? Ми миттю розложили ліжко, підняли команданта та просили, щоб роздягався. Я став заходитися коло залізної печі на середині вагона, щоб розпалити вогонь та зварити чаю. Усі питаємо:

- Пане отамане, що Вам, чи не хворі?
- Дайте я зміряю гарячку – каже аптекар наш че[тар] Бургард. Аж коли ми на силу хотіли розібрати нашого отамана, він сумно промовив:
- Дякую, лишіть мене, я не хворий, я змучений, я... я зломаний – а дві великі сльози блиснули в його сивих очах. – Ми змовкли та присіли тихо наоколо печі, що зачала трохи нагріватися. Отаман лежав на ліжку і спокійно віддихав. Ми успокоїлися. Він потребував відпочинку. Дві доби(доби) був на ногах. Сам зносив на ношах хворих, а то і на руках. Кожного мусів сам обікрити(перевірити), за всім сам наглядав, щоб ні одна фляшочка(пляшечка) камфори(речовина з деревини камфорного лавра) чи кофеїни не залишилася, не збилася де в дорозі. А й передтим, чи хоть одну ніч переспав він як треба? Ні! Сам один на 120 хворих і то хворих на тиф, чи мав час на спочинок? Аж тепер заснув, а ми спокійно дрімали сидючи коло печі. Де їдемо коли заїдемо – ніхто не знав. Не знали ми навіть, де наші частини, де наша Нач[альна] Команда, а з нею і санітарний командант, під якого накази ми були підчинені. Чет[ар] Готліб, як харчевий та рахунковий старшина став обчислювати(підраховувати), на як довго нам стане харчів і дійшов сумного вислід(висновку), що коли до тижня не стрінемо якої інтендатури(військова установа та організація, що постачає у військо продовольство, майно, а також здійснює квартирне і побутове обслуговування особового складу), то будемо мусіти зачати(розпочати) правдивий піст і то не такий, як в Пилипівку(15 листопада – Різдвяний

піст, назв. на честь апостола Пилипа, трив. 40 діб перед Різдвом), а такий, як на судний день.

Серед таких невеселих роздумувань приїхали ми ледве на рано в Жмеринку. Хлопці кинулися шукати поїзду Нач[альника] Команди, або якого харчевого складу. Та нажаль їх тут не було. Я зарвав(схопив) у шпиталі одну фляшку червоного вина чет[ар] Готліб знайшов якийсь вагон цукру. Зусиллями нас усіх переточили(пересипали) ми якось цей вагон до свого потягу, припняли(причепили) і поставивши при нім добру сторожу з двох стрільців і одного підстаршини – з полудня поїхали даліше.

Чи то з перемучення(втоми) при пересування веза з цукром, чи з невиспання і поденервування я і чет[ар] Жирук захворували. Гарячка піднеслась до 40 – все зачало боліти, а голова найбільше. Командант казав нас покласти у свій вагон, закликав сестру німку та по огляненню сказав, що то рецедива тифу бо тиф перебули ми вже раніш.

Так їхали ми даліше. Нераз бачив я, як наш отаман поновив коло нас службу санітаря, палив в печі, або роздавав другим харчі – трохи хліба і консерви, що ще з Відня привіз. – А їзда протягалася. Вже і наш святний вечір пройшов сумно навіть без коляди, куті, - а Одеси не було видно. Часто приходилося довго стояти в чистім полі. – За той час ішли всі або носити воду або дрова з ліса до паровоза, а той посапавши з пару годин знову тягнув нас до другого ліса, або ріки і тут зачиналася та сама історія з доношуванням поживи паротягові.

На третій день Різдвяних Свят приїхали ми до Роздільної(прикорд. м. у захід. част. Причорноморської низовини, вузлова станція) коло Одеси. По дорозі по станціях стрічали багато хворих стрільців і їх казав наш командант забирати зі собою. Так стали ми санітарним поїздом з кільканадцять хворими на тиф і з кількома хворими з відмороженими ногами і руками. За той час я подужав та зачав помагати в санітарній праці та сповідав хворих....

Постоявши в Роздільній три дні, знайшли ми зв'язок з Нач[альною] Командою, яка дала нам приказ їхати до Тирасполя(кол. м. Суклея, тепер друге за розміром м. Молдови) над Дністром, коло Бендер(м. в Молдові порт на р. Дністер) на румунській границі. Тут приїхали ми [в] день перед нашим Новим Роком. У місті Тирасполі стояли тоді залогою частини денікінської армії під проводом полк[овника] Пукала. До нього вислав мене наш командант з просьбою(проханням), щоб він визначив нам місце на розташування шпиталю Саніт[арної] Місії. Та полк[овник] Пукало прийняв нас досить холодно і радив з іронією вертатися в «Галіцію». Доперва коли я звернув йому увагу, що такий шпиталь в таку бурхливу хвилину боротьби, може стати в пригоді і його воякам – він згодився, щоб ми лишилися в Тирасполі і визначив нам місце в розбитих касарнях(казармах) тираспільської старої фортеці

коло 3 км. за містом, над берегом Дністра. – Ні харчів, ні жодної іншої допомоги нам не дав, бо мабуть сам не мав.

Література:

1. Демчук Володимир Павлович *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Демчук_Володимир_Павлович (дата звернення: 19. 10. 2024). Назва з екрану.
2. Демчук В. Санітарна Місія для побороення пошестей на Україні *Літопис Червоної калини*. Ілюстрований журнал історії та побуту. XI Річник. Ч. 6. Львів, 1939. Червень. с. 8-14.
3. Духівник УГА // сайт: Газета *Незборима нація*, URL: <https://nezboryma-naciya.org.ua/show.php?id=143> (дата звернення: 19. 10. 2024). Назва з екрану.
4. Желіховський В. Хронологія революційних подій 1919 р. на Вінниччині // *Вінниччина: минуле та сьогодення*. Краснзнавчі дослідження. Матеріали XXX Вінницької Всеукраїнської наукової історико-краснзнавчої конференції. До 100-річчя Укранської революції 26-27 вересня 2019 р. Вінниця, 2019. с. 173-182.
5. Забзалюк Д. Є. Душпастирська служба українських військових формацій першої половини ХХ ст.: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2012. 188 с.
6. Завальнюк, О. М. Українська Галицька Армія на Поділлі (лип. 1919 – трав. 1920): монографія. 2-ге вид., допов. і перероб. Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2013. 292 с.
7. Ковальчук М. Невідома війна 1919 року: українсько-білогвардійське збройне протистояння: Наукова монографія. Київ: Темпора, 2006. 576 с.
8. Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії. Вінніпег: The New Pathway Published, 1963. 327 с.
9. Ткачук П., Кривизюк Л. Участь польових духівників у життєдіяльності збройних сил ЗУНР. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. Ігор Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 31. с. 88-99.